

Іван Смолій

сонцебори

ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА СУМ Ч.3

Іван Смолій

сонцебори

назкове оповідання
нагороджене на літературному
конкурсі ОПДЛ в 1965 р.

Всі права застережені

ілюстрації:

Галина Мазепа

ТИРАЖ 4000

видавництво центральної управи спілки української молоді

брюссель — лондон — мюнхен — нью-йорк — торонто

EDITIONS POUR ENFANTS N° 3

Iwan Smolij

hair-soleil

conte ukrainien

prix au concours Littéraire 1965
de l'Union des Ecrivains Ukrainiens pour Enfants

illustré par

Halyna Mazepa

Droits réservés
1970

Union de la Jeunesse Ukrainienne
Comité Central

72 Bld Charlemagne - 1040 Bruxelles

Виконано офсетом в друкарні «П.П.» Брюссель
Imprimé en Belgique par «P.P.» Bruxelles.

Чародійне сім'ячко.

Було собі раз чародійне соняшникове сім'ячко. Лежало воно забуте в кишені старого одягу і ніхто не знав, що за сила криється в ньому. Аж раз малий хлопчина, граючись, знайшов його й поніс на долоні до матері.

— Дивися, мамо, що я знайшов у своїй старій блюзочці.

— Соняшникове сім'ячко! — зачудувалася мати. — Ніхто тут коло нас у цій країні соняшників не вирощує. Це сім'ячко, Олесіку, приїхало в твоїй першій блюзочці ще з нашої рідної землі, воно з того соняшника, що ріс перед хатою, де ти родився.

При тій мові на матеріні очі наплили сльози. І Олесь посумнів, пригорнувшись до мами. Вже вони сім років на чужині. Втекла мати з ним, щоб рятувати життя, бо на їх край напали страшні Сонцегори. Батька вони вбили, а сестру ввіймали в полон. Привозять тепер інколи заморські купці листи від неї, потайки писані. Мучиться вона в неволі і нема як визволити її.

— Візьми, Олесіку, ото сім'ячко — промовила мати — і посади його перед хатою. Нехай виросте з нього соняшник і заясніє перед нашим вікном та нагадує нам рідний край.

Узяв Олесик сім'ячко з матеріної долоні, посадив його перед хатою та підливав свіжою водою, щоб не загинуло в гарячій чужині. При тому приговорював тихенько.

— Рости, соняшнику, рости! До неба вирости. Вгледі із тих висот мою сестричку. Перекажи їй, що дуже тужимо за нею і все думаю я, якби то визволити її.

І справді став соняшник рости увидіжки. Вже зрівнявся з хлопчиком. Уже з хатою їхньою. Вже він вищий дерев, вигнав-ся аж у небо. Приходили чужинці аж іздалека подивитися, бо ще ніхто з них не бачив такого дива.

Зупинився раз перед Олесевою хатою якийсь незнайомий і каже:

— Дай, мені, хлопче, напитися тієї чистої води, якою поїш цей дивний соняшник.

— Пийте, будь ласка — подав Олесь води.

— Спасибі, хлопче — мовив той ласкаво. — А за те, що ти такий добрий і подорожнього напоїв, я зраджу тобі одну тайну. Чи знаєш ти, чому той соняшник виріс такий високий?

— Не знаю.

— Бо він з сім'ячка ще з твоєї батьківщини. То правда, та ще не вся. Це сім'ячко чародійне. Вибрала його твоя сестра з достиглого кружка того соняшника, якому сонце в нагороду за його вірність усю силу перелило. Перемандрувало оте сім'ячко через сім країв, переплило через

сім великих рік та через сім широких морів. І пролежало воно аж повних сім років так, що людське око його не бачило. І така в ньому від того сила зібралася, що хто його посадить, той матиме все, чого забажає. А чого ж ти бажав, як садив оце сім'ячко?

— Я бажав, щоб виріс з нього соняшник аж до неба — сказав Олесь.

— І виріс?

— Виріс.

— І ще чого ти бажав?

— Ще просив я соняшника, щоб поглянув аж у той край, де моя

сестриця в неволі мучиться.

— От бачиш. Все те сповнилося. Соняшник такий уже високий, що можна з його вершка глянути аж у той край, де твоя сестра залилася.

А під короною того соняшника виросла менша соняшникова голівка. У ній та в двох лататих листках обабіч неї вся сила з чародійного сім'ячка. Як захочеш, кожна пелюстка в ній переміниться в дорогий самоцвіт і станеш багатий на все життя. Як захочеш, наберешся такого розуму, що всі тайни світа збагнеш. А захочеш кудись мандрувати, вона тебе всюди понесе. Тільки відділити голівку від пня, примоститися вигідно на лататих листках і лети. Повернеш листком сюди, летиш сюди, повернеш у другу сторону, понесе тебе туди.

В дорозі різні пригоди можуть трапитися мандрівникові, бо світ великий і є в ньому люди гарні, але є й погані та злочинні. То ж добре вирвати одну пелюстку і заховати при собі. Вона порятує в біді, як тільки попросити її. Однак, щоб ніодна сльоза не впала через неї, бо зблідне її краса. А від краплини зайво пролитої крові, щезне вмість її сила.

Отакі дива я відкрив тобі, бо ти добрий хлопчина. А тепер спасибі за водичку. Бувай здоров — закінчив подорожник мову і пішов собі далі.

У неволі.

Тієї ночі Олесь і спав і не спав, передумуючи розмову з незнайомим. Розказати б матері, але таке те все загадкове, що краще не тривожити матиного серця... А соняшник аж у хмарах гойдається. А на ньому чародійна голівка.

Не знати коли опинився Олесь надворі, перед хатою. Таємничо миготіли зірки. Їх так багато і так близько вони землі, що здається рукою досягнеш їх. А між ними соняшникова корона...

— Соняшнику мій! — прошепотів хлопчина. — Чи правда те, що сказав мені незнайомий? Чи бачиш ти мою сестру за морями, за горами? Якщо бачиш, так підійми і мене вгору, хай і я гляну туди.

Як тільки
Олесь промовив
ті слова, нахилив-
ся соняшник над
ним. Хлопча
обняв його вер-
шок і завмер з
дива, бо тихо і
пружно вирів-
нявся соняшник,
несучи його в
висоти піднебесні.

Глянув Олесь, а
ліворуч нього сто-
їть ніч темною
стіною. А право-
руч, на сході, да-
лекі заграви, ніби
вогні горять від
краю до краю. А
за тими вогняни-
ми полосами краї
далекі видно, тіль-
ки далеко вони, і
скільки очей не
видивляй, не роз-
гадати що воно. І
як же тут сестри-
цю побачити?

— Якби я
міг туди полинати
— подумав Олесь.
— А й справді, чи
ж не казав незна-
йомий, що й таке
можливе? Ось
менший соняшни-
ковий кружок. І

два лататі листки обабіч нього. Зірву...

Зірвав Олесь золотий кружок, уместився між листками і прошепотів. — Понеси мене, соняшничку, понад моря, понад краї аж у далеку землю, де моя сестриця зосталася сама. Може подам їй помічну руку і визволю її з неволі.

Як тільки Олесь промовив ті слова, чує, летить він, обнявши малий соняшничок, летить поміж зорями, то попід ними, то між ними, то понад ними. Повернеш листочком, летиш вправо, повернеш в другу сторону, летиш вліво.

Внизу моря та краї якісь, а вони летять та летять. Вже й сьоме море минули, і сьомі ріки вже за ними. І сьомі краї.

Сповільнився їх лет. Уже пізнає Олесь землю, що про неї розказувала мати так часто. Ось зелені гори. За ними рівнини. Річки, гайки, оселі. Десь тут і те село, де я родився — подумав Олесь. — Чи не між тими ланами золотої пшениці?

На ланах женців, женців! Мигають серпи. Жнуть женці і не розгинають спин. Не підведеться ніхто, не гляне вгору, бо стоять скрізь по ланах високі вежі побудовані. А на кожній вежі вартовий-гайдук.

— Що ж мені тут робити? — зажурився Олесь, споглядаючи вниз на женців. Як мені відшукати сестру? Якби хоч раз глянула вгору, я пізнав би її ясні очі, її любе личко.

Тільки так він собі подумав, аж тут де взявся біля нього жайворонок, що гойдався на соняшному промені.

— Даремно ти, хлопче, ждеш, що хтось підведе очі вгору — заспівав він. — Колись тут було весело. Колись женці радувалися сонцем і співали пісні разом зі мною.

Аж раз сталося велике лихо. Раз забарилося сонце в багатій заморській країні в гостині і забуло вернутися в пору. Ніч тягнулася довга й страшна. Тоді з-під землі вийшли Сонцебори. Вони завбільшки ні карлик, ні людина, отак півлюдина. І на людей схожі, тільки сонця ненавидять і обрали місяць своїм світилом. Соняшний промінь убиває Сонцебора наче стріла, то ж ховаються вони вкупі з кажанами, пугачами та кретами під землею і тільки ніччю господарюють на землі.

Вони не могли вийти на землю, бо люди закрили всі підземні виходи. Аж трапився між людьми зрадник Ягір. Як страшна ніч затягнулася довго, відвалив він каменюку, що закриває

вихід з-під
землі, і випус-
тив Сонцєборів
на поверхню. Кинули-
ся ті на сонних людей.

Спалахнули пожари аж у небо,
така страшна була боротьба людей з
Сонцєборами. Мерщій вернулося стривожене
сонце з заморської гостини. Але вже було запізно.

Одних, як твого батька, Сонцєбори вбили, других забра-
ли в неволю. Хто міг, утік у чужі краї, щоб рятувати життя.

Знайшли собі Сонцєбори при помочі Ягора прихильників і
помічників між людьми і настановили свою владу. Не вільно в їх
царстві піднести голови. Хто зведе очі на сонце, того саджають у
темницю, або замурують в стіну, чи заморюють голодом.

А твою сестру Галину я знаю добре, бо вона славна співач-
ка. Хоч яка вона нещасна, а все заспіває. Вона там, на третьо-

му лані перша з краю. Вирви одну пелюстку соняшника і заховай коло себе. Від того станеш невидимий. Нахилися тоді над сестричкою та поговориш з нею. Тільки не торкнися землі. Земля всесильна. Вона візьме тебе в свої обійми і вже не випустить у простори.

— Дякую тобі, жайворонку, за твої повчання — промовив Олесь. Він зірвав одну соняшникову пелюстку, затулив її в своїх долонях і злинув униз аж біля сестри.

— Галочко! — шепнув він — Це я, Олесь! Чуєш?

Але сестричка не вчула.

— Галю! — повторив хлопчина.

І знову не оглядається вона. Сестра в дряній сорочці. Пишні коси поруділи на вітрах та негоді. Босі ноги ступають по колючій стерні. Руки її порепані, чорні як земля.

— Сестричко! Це я Олесь, прилинув до тебе з-за моря!

Тепер сестра підвела з недовірям голову. Їй же щодня і що ночі у сні причувається, як мати або братчик кличуть її. А тут справді братчик прилинув!

Вона простягнула до нього руку, але сторож з недалекої вежі помітив її рух і закалатав люто калаталом. Злякалася сестра, схитнулася її рука. Гострий серп врізався в її палець. Зачервоніла кров.

— Ой, сестричко моя — зойкнув Олесь. — Що ти вдіяла?

Він забув про осто­рогу жайворонка і ступив на землю.

— Ти мій! — промовила Земля, при­дер­жуючи його любовно. — Я так довго тужила за тобою. Мені любо було, як, твої ніжки тупотіли по мені. Як випи­су­вав ти босоніж узори по моїх росяних левадах. Я не пущу вже тебе від себе. Я хочу, щоб ти завжди ходив по мені, бо хоч мала твоя стопа і легка хода, але я чую, що ти з роду лицарів, богатирів.

— Пуст­и мене! — просив Олесь.

Він простягнув руки вгору, але його вірний друг чарівний соняшничок, що переніс його через моря, був уже високо, високо під сонцем.

Залопотіли вартові по вежах, наче ті яструби й кинулися звідусіль. Попереду усіх біг Ягір. І не важко було пізнати, що це Ягір, бо був він низький і горбатий, а обличчя мав мале наче в собачки-злючки. Пишна керея теліпалася на його горбі. А на голові в нього красувався ковпак з подобою вовчої голови.

За Ягором бігли сторожі, одягнені як і він.

Женці перестали жати і на цей нечуваний галас зважилися піднести голови. Вони прислонювали руками очі, бо вже

давно не бачили сонця. Тільки його відблиск на їх серпах і його тепло на їх спинах підтримувало в них надію, що темрява царства Сонцесборів не огорнула ще всього світу.

Тепер вони зрозуміли, що твориться щось велике. Не одне, а два сонця стояли в небі. А на лані звідкілясь узявся дивний хлопчина. Від ясности сонць його

волосся здалося золотим. Його личко було вродливе як у янголів. Стояв він без страху, хоч лютий Ягір був уже біля нього, і сторожі оточили його колом.

— Хто ти такий? — гаркнув Ягір, брязнувши ланцюгом, що спрягав на грудях його керею.

— Пропав я — подумав Олесь. — Я думав, що я невидимий. А вони бачуть мене. Пелюстко, де ти? Чому пропали твої чари?

Він розтулив долоні і зрозумів усе. Золотої соняшникової пелюстки не було. Мабуть зронив її, як побачив кров сестрину, а вітри — злодії вхопили пелюстку і понесли в поля.

— Не торкай мене! — озвався Олесь. — Ти не маєш влади надо мною.

— Не маю влади? — розреготався Ягір.

— А ось маю. Нарешті маємо тебе. Тебе щодня виглядають люди та перешиптуються потайки, що лицар

якийсь має прийти з-за моря і визволити їх. Визволяй же їх, визволяй! Ось вам, люди, ваш лицар!

Регіт Ягора котився ланами, аж пшениця прилягала до землі. Світ потемнів, сонце скрилося за хмарами. А кровця з сестриноного пальця капала й капала і Олесь не міг перев'язати рани, щоб не зрадити, що це його сестра, бо і їй буде лихо.

— Візьміть його! промовив Ягір. — Ведіть за мною в вежу. Два сторожі схопили Олеся і повели у слід за Ягором.

Вхід у царство Сонцеборів.

Увійшовши в одну вежу між ланами, Ягір подався сходами не вгору, але вниз. Сходи були круті, наче вели вони в глибоку криницю. Потім Ягір повернувся в якісь бічні двері. Опинилися вони в тунелі з круглим склепінням. Іти треба було все вниз по похилій площі, а тунелеві не було кінця. У заглибленнях маячили зелені світла. Зо стін лякали розмальовані машини.

Нарешті тунель став звужуватися лійкувато. Вже торкалися головами склепіння тунелю. Вже Ягір, і без того горбатий, зігнувся і став повзти.

— Повзи і ти! — гаркнув він на Олеся. — Звідси, від дванадцятого світла не вільно нікому ходити з випростуваним хребтом. Це Тунель Переміни. Думай і вір, що перемінюєшся в плазуна. Люди повинні ходити на всіх чотирьох кінчинах, і такий лад заведемо поступово на землі.

Ягір повз, покректуючи. За ним Олесь. А позаду два сторожі наче ті ведмеді, що пробираються в вузьку ґавру. Нарешті тунель поширився трішки і можна було йти, тільки легко зігнувшись.

Блудні вогники царства Сонцеборів гуляли грайливо перед мандрівниками, аж осліплювали їх своїм блеском. Нараз стало видно кінець тунелю. У глухій стіні, що загороджувала тунель, було троє дверей.

— Будь покірний — промовив Ягір, коли станули перед середніми дверми. — Зараз з'явишся перед обличчям нашого

володаря.

Тут Ягір відчинив двері і зразу впав ниць на землю та поповз у середину, а за ним повільно пішов хлопчина. Опинилися вони в просторій залі. При самому вході стеля в цій залі була зовсім низько, але чим далі вглиб вона поступово підвищувалась. Цю похилу стелю підпирали стовпи, похожі на обгорілі підземні дерева, або ж на лісових демонів, що застигли в безрусі, зчорнілі під страшним тягарем землі.

— Схили свою голову — шепнув Ягір. — Ось сам Володар!

— Він не мій володар, нічого мені хилити перед ним голови — відповів Олесь, поглядаючи без страху вперед. Подалі, де стеля високо, стояли довгі столи. За цими столами сиділи саме Сонцєбори.

Всі вони були в чорних завоях. Кінчики їх носів стирчали наче ріжки місяця-молодика. Їхні очі миготіли як світлячки, а обличчя були темно сині, наче небо в безмісячну ніч.

Посередині залі стояв великий трон. Здавалося, що зроблений він з білої слоневої кости. Але був він не з слоневої кости, а з пня спорохнявілого дерева. Отож світилося порохно оманним блеском найщирішого золота. І Володар Сонцєборів, що сидів на цьому троні, здався від того дуже величним. На його голові красувалася корона з зіркою і місяцем молодиком. І чорна керея, що нею окутаний був Володар, всипана була теж зірками.

На лівому рамені Володаря сидів надутий Пугач з великими виряченими очима, що світилися в відблесках недалекого ватрану наче два прожектори. А на правому рамені Володаря вмовстився Кажан.

— Поклін тобі, богорівний Володарю! — промовив Ягір, припавши ще нижче до землі.

— Що скажеш, Ягоре? — почувся хрипкий голос Володаря.
— Мене сповіщено вже, що несеш мені якусь важну новину.

— Так, Володарю. Я приводжу тобі цього хлопця. Ми зловили його на лані між женцями. Не знаємо звідкіля він тут узявся. Підозріваю, що він посланий з-за моря, щоб ширити неспокій між народом.

— Дякую тобі за твою чуйність — прохрипів ласкаво Володар. — Ось тобі ще один гудзик до твоєї кереї за вірну службу.

Два Сонцєбори підступили тут до Ягора і почепили йому на груди нагороду, а решта заплескали в долоні.

— А тепер, Ягоре, вийди і пожди коло входу. Я хочу поговорити сам з цим хлопчиною.

Чарування.

— Підійди ближче — промовив Володар, коли Ягір висунувся з залі. — З нього дуже гарний хлопчина. Тільки на голову вищий від нас. Коли б упору спинено його ріст, ми мали б чудовий прибуток. Я взяв би його за свого пажа. А так він трохи за-високий на пажа. І тримає цю голову так гордо, що навіть не схилить її передо мною.

— Я маю раду — озвався один з Сонцекорів.

— Яка тепер рада? — здивувався Володар.

— Зрівняй його, Володарю, з нами. Відрубай цю горду голову.

Регіт наповнив залю на той поганий дотеп.
Кажан розгорнув
свої болончас-

ті крила, наче збирався до крутого льоту. Пугач надувся ще дужче, бо дуже хотів сміятися, та не вмів.

— Я завжди говорив — загув він — що ти, могутній Володарю, мусиш ужити рішучих заходів, щоб спинити ріст земних людей. А найкраще приневолити їх ходити знову на чотирьох кінчинах. Найбільше лихо сталося саме тоді, коли людина відірвалася від землі передніми кінчинами. Бо я тверджу, що вона ходила, як і всі звірі і мавпи, спершу на всіх чотирьох кінчинах. А відірвавшись від землі, людина уявила собі, що вона не така як інші створіння. Вона стала горда і зарозуміла на свою чудернацьку поставу. Лихо породило друге лихо. Очі людини відірвалися від землі і стали ширяти в просторах. Сподобалося людині, пробач Володарю, що згадаю, сподобалося їй оте денне світило. Вона уявила собі, що без тої препоганої огнистої кулі нема їй життя. Ось де джерело гордості людей, де все лихо. Тому я рішуче пропоную, щоб наказано було земним людям не тільки що не дивитися на сонце, як ти зробив, але приневолити їх ходити на всіх чотирьох кінчинах.

— Я знаю твою мудрість — промовив Володар. — Але від твого довгого гудіння мені боляче в усі. Ми вже давно наказали б земним людям рачкувати на всіх чотирьох. Але скажи, філософе, чим і як будуть вони тоді працювати?

— Угу! — помовчав Пугач.

— От і бачиш. Цього питання ми ще не розв'язали. А цей хлопчина дуже мені подобається. Подайте йому стільчик, хай собі сяде. Один з Сонцеборів подав Олесеві стільчик, і той присів, бо був дуже стомлений та насторожений дивами кругом себе.

— Гей, де моя люлька? — гукнув Володар. — Набийте її нічним зіллям щонайміцнішим.

По хвилині подали Володареві набиту люльку.

— Твоя черга, Кажане. Подай вогню.

Кажан шугнув до ватрану, ухопив вуглинку і зручно поїв її в люльку Володаря.

— Павуки-ткачі! А де ви? — гукнув Володар, пакнувши кілька разів.

Зі стелі, з невидних щілин спустилися на ті слова Володаря павуки-ткачі, наче ті циркові акробати на довгих линвах.

— Снуйте своє павутиння — мовив Володар. — Ось я пускаю кружельце диму. Зловіть його у свою ткань, нехай воно не розпливається, а літає перед нашими очима.

Заметушилися павуки вгору, то вниз, то вбоки, снуючи з павутиння тонку тканину. А що раз пакнув Володар, ловили вони ті димові кружельця в тканину, омотували спритно, кружляли і ті кружки понад головами, чудні у своїй підземній красі.

— А тепер зітчіть мені цілу веселку — промовив Володар. Заметушилися павуки, і справді стала з кружельців укладатися тканина — веселка. А що це була підземна веселка

царства Сонцеборів, не було в ній ні кольору золотії пшениці, ні кольору синього неба, ні соняшного тепла. Була вона радше подібна до блискучого та холодного Північного Сяйва.

— Готово? питав Володар. — Добре! А тепер накиньте йому ту тканину на голову.

Олесь сидів, як заворожений. Тканина нечутно торкнула його волосся, лягла на очі. І раптом усе кругом здалося хлопчині не таким чужим і осоружним, а любим і рідним. І Володар споглядав з трону по батьківськи. І Пугач став уже не такий страшний, а більше смішний з своїми вираченими очима. Захотілося Олесеві взяти на руку Кажана, погладити його м'який кожущок, торкнутися болончастих крил.

— Гей, сверщики — плеснув у долоні Володар. — Чи ви послули, чи що? Заспівайте нам щось веселе.

Ще Володар не докінчив своїх слів, а вже понеслася музика. З високої балюстради, в куті залі, заспівали нараз сверщики, заграли на скрипках, на цимбалах, засвистіли на сопілках, співаючи завзято про щасливе життя в царстві Сонцеборів.

Заслухався Олесь у дивну музику і дзвінкий спів. І нараз подумав собі: Тут чудово! Я залишуся тут на все життя. Я стану пажем цього доброго Володаря. І нараз відчув він, що все його минуле життя стає йому чужим і дивним. Ніби то вже не він прийшов з-за моря визволяти сестру. Ніби вже в нього і нема сестри. Ані навіть про матір не хочеться думати. Сонцебори — його брати. Ось підморгнув Володар, і на той знак підвелися Сонцебори, взяли за руки і закружляли в колі довкруги хлопчика. Їх ноги вистукували твердо у такт музики сверщиків. Зіснулися чорні кереї з їх голів. Не такі вони лячні, як здавалося. Хіба ж кому страшно клоуна, що смішить публіку в цирку? А вони зовсім як ті клоуни в цирку, тільки опецькуваті, та темні на обличчі. Темносиній колір їх шкіри не такий уже незвичний. Де очі, там вузькі шпари. Носи розплющені та кирпаті. На головах у них волосся наче темнозелений мох.

А Сонцебори тупотіли щораз швидше, аж поли їх кереї стали скидатися на крила кажанів. Вся зала закружляла. Все що досі стояло непорушно по кутках, тепер ніби вплелося в хоровід, і танцює, танцює...

Замерех-
тіло Олесеві в очах і захотілося
непоборно заснути. — Не заплющуй
очей! Не заплющуй очей! — наче кликав хтось.

Хлопчина насилу розплющував очі, а вони клеїлися зно-
ву. Кучерява голівка хилилася поволі щораз нижче, Сверщик-
диригент все стишував і стишував музику своїх удалців-
музик. Він поколисувався при цьому в такт нової колисан-
ки, що її почали грати: Спи, дитино, спи,

Очка зажмури!

Можеш, рибко, тихо спати,

Над тобою твоя мати

Шепче молитви...

Ураз Олесь схопився нагально з стільчика. Хто то співає йому цю пісню? Де він? Де його мама? Це ж вона співала так, заколисуючи його до сну!

Він ухопив руками тканину, якою обмотали його павуки, і розірвав її та глянув безмежно вражений.

Сонцєбори не кружляли вже в танку. Двоє з них стояло обабіч нього з дивним знаряддям, гострим і блискучим, як довга голка. Що вони збиралися робити? Вбити його? Чи якусь отруту вщепити йому?

— Геть від мене! — крикнув Олесь, і два Сонцєбори відступили злякано на бік.

Люто схопився Володар з свого трону, аж Пугач підскачів на його рамені, і зляканий Кажан шугнув у глиб залі.

— Тихо!

Затихли сверщики в німому переляку.

— Хто дозволив вам співати цю пісню? — гукнув Володар. — Вам дано було наказ не співати її більше, бо вона пережиток давних часів. Я покараю вас тяжко. Я накажу замурувати вас усіх живцем у щілинах.

Він засапався у своїх гнівних вигуках і на мить затих знеможений.

— Сідайте всі на свої місця! — промовив він згодом. — Сідай, хлопче! Сідай, я тобі наказую. Люльку! Де моя люлька?

Миттю подали Володареві люльку. Він пакнув кілька разів і заговорив.

— Ти не повинен був скидати з голови нашої чародійної тканини. Ти неслухняний і забуваєш, що ти під моєю владою. Скажи нам, хто ти і звідкіля прийшов, та пощо?

— Я не скажу вам нічого — озвався Олесь. — Ви підступні і недобрі. Ви можете вбити мене, але я не боюся смерті.

— Угу! — гукнув Пугач — Який він зухвалий!

— Не пугай мені в вухо — струсонув Володар раменом. — Сам я бачу, яке то насіння. Пожди, не так заговориш. Гей, Ягоре! Ягоре!

Ягір убіг низько схилившись.

— Відведи його в вежу — промовив Володар. — Він зірвав з своїх очей дорогу тканину, яка давала йому змогу бачити дива і красу нашого царства. Обведи його тепер по всіх усядах

підземелля, нехай побачить своїми людськими очима нашу силу. Щоб його серце не знало вже більше нічого крім страху і покори. А потім віддай його Сузорові, щоб той пильно сторожив його всю ніч та привів завтра вранці перед наш трон на нову розмову.

Дива царства Сонцеборів.

— Горе тобі! — говорив Ягір, ведучи Олеся біля себе. — Як ти смів загнівати нашого Володаря? Відкрий широко очі, а побачиш, який ти нерозумний. Ступай у цю вежу.

Вежа з чорного лискучого мармuru красувалася посередині царства Сонцeборів, як широченна товста колона. Всередині було безліч дверей та сходів вгору і вниз, покручених, плутаних у сплeтах. По стінах яріли світляні кружки з стрілками, цифрами та знаками. Під ними на таблицях різноколірні світляні гудзики гасли то загорялися щоразу.

— Тут, хлопче, середина світу — промовив Ягір, — Тільки сам Володар і дехто з Сонцeборів знає значення цих знаків на кружках і таблицях. А мені зрадили вони таємниці, бо знають, що я їх вірний слуга. Як захочу, натисну гудзик, і постане землеструс, який нажене страх на людей. Ріки змінять свій біг. Гори западуться і моря виступлять з берегів. Підземні проходи обваляться і покрийуть собою смільчаків, які зважились би прокрастися в царство Сонцeборів. Ходи далі, а я покажу, яке те володіння. І яка доля жде того, хто не покориться нам.

На вищій платформі, в вежі, видніли в стінах круглі отвори, як бійниці в старовинних замках.

— Глянь ось сюди — промовив Ягір, відсуваючи заслону з одного отвору.

Олесь глянув, і здивувався, бо побачив простору печеру. У ній битком набито людей. Стоять усі в тісноті, бо ніяк навіть ворухнутися. Видно тільки тисячі голів, похилених у безнадії.

— Це ті, що не хотіли слухати наших наказів — пояснив Ягір. — Вони присягали, що не відречуться ясного сонця і що без нього не можуть жити. У темряві вони посліпли вже, щоб знали, що сонце байдуже до їх присяг, а сила і влада в наших руках.

— Я не можу дивитися на їх муки — закрив Олесь очі.

— Не можеш дивитися! — поглумився Ягір. — Так глянь ось туди. Ті були гарячого серця. За те ми посадили їх у таке місце, щоб охолонули. Тільки клуби пари снуються з їх уст і в морозному повітрі синіють їхні тіла. Запам'ятай собі їх. Думай про те, що ти бачиш тепер, коли станеш завтра перед обличчям Володаря.

А щоб тобі не самі страхи ввижались і щоб спокійніше спалося, я покажу тобі щось інше — промовив Ягір і погладив

хлопчину ласкаво по головці. — Ходи потойбіч вежі. Глянь ось туди.

Олесь глянув в отвір і здивувався, бо не думав ніколи, щоб під землею були такі простори.

— Долина Мороків — пояснив Ягір. — А збоку пливе Ріка Смерти. Ти ще малий і нічого тобі розказувати про цю ріку. А потойбіч бачиш, у випарах сірки і димах пливе Ріка Труду. Бачиш спалахи вогнів. Це в наших кузнях і відливнях трудяться тисячі. Виробляють там все, що накаже Володар. А ще далі бачиш що?

— Бачу — шепнув Олесь.

Ніби золоті потоки пливли краєчком царства Сонцеборів, зливаючись в одну ріку.

— Це ручаї пшениці плывуть у наші шпихлірі — пояснив Ягір. — Там на землі працюють слухняні люди, вирощують для нас зерно, зсипають в отвори. Пливе воно в наші бездонні підземні сховки. Ще довго треба насипати, щоб повні були.

— А тепер ходи звідси. Пам'ятай, що ти бачив. Я віддам тебе Сузорові, нехай сторожить тебе. Завтра станеш знову перед обличчям Володаря і, думаю, вже інакше говоритимеш.

Несподіваний порятунок.

Під землею вічна ніч, а в малій печері, куди запроторили Олеся, ніч була ще глибша. Хлопчина лежав непорушно, бо страшно було й ворухнутися. Дивні згуки, наче гупання тисячів молотів, долітали здалека. Земля здригалася, як у неспокійному сні. Щось шуміло вблизи. Хтось поспішно проходив. А потім по дальних проходах царства Сонцеборів, загули протяжно пугачі, наче ті фабричні гудки, сповіщаючи, що пора на спочинок.

Зразу настала тиша. Земля перестала здригатися. Потахли багряні спалахи. Сторож, який сновигався перед печерою, присів і мабуть задрімав, загородивши своїм тілом вихід.

Сон вийшов крадьки з кутика і лашився коло хлопчини, а хлопчина відганяв його всіми силами. Не заснути, не заснути,

бо Сонцєбори підкрадуться до нього вночі і заподіють йому якесь лихо.

Нараз справді почувся в темряві шорох. Грудка землі відпала від стелі і розсипалася біля Олеся. Знову почулося якесь шарудіння.

— Хто тут є? — запитав шепотом хлопчина.

— Це я, хлопчику — почувся тоненький-тоненький голосок.

— Як гарно, що я тебе відшукала. Я думала, що всю землю доведеться зрити за тобою. Я Мишка-Кришка. Мене післали з землі тебе шукати. Шепнув мені сверщик, що ти десь тут, туди тебе повели. А куди, того він і сам точно не знав, так переляканий погрозами Володаря. Бояться сверщики, що їх замурують живими в щілинах за те, що не приспали тебе. Але ти не бійся. Ось у мене є до тебе питаннячко. Чи не загубив ти чого?

— Загубив, Мишко — озвався Олесь, невимовно радий появі мишки. Її тоненький голосок бринів так тихенько та так мило.

— Десь загубив я чародійну пелюстку соняшника. А тепер і сам

пропаду в цьому страшному царстві Сонцеборів.

— Не пропадеш, не пропадеш, бо ти вродився щасливий. Ти випустив пелюстку з рук, як побачив кров сестрини. Вітер ухопив пелюстку та котив по стерні, аж застрягла вона близько моєї нори. Вилізла я з дітьми, дивлюся, щось ясніє на стерні. Стали ми гратися цим чудом. Аж чую, спинився над нами жайворонок і кличе.

— Мишко-Кришко, не понівеч цього золотого листочка. Слухай, що тобі скажу. Цей листочок чародійний. Його загубив відважний ясноволосий хлопчина Олесь, що прийшов з-за моря визволяти сестру. Тепер схопили його недобрі сторожі і повели під землю. Я прошу тебе, допоможи йому. Передай йому отой золотий листочок, а він стане хлопчикові в пригоді.

— Добре — кажу, — Так що мені робити?

— Ти знаєш усе підземне царство, бо нераз там буваєш — каже жайворонок, — Десь там відшукай хлопчика. Візьми оту чародійну пелюстку. Під землею в темряві вона

буде світити як сонце, тому мусиш її добре заховати, щоб ніхто не завважив ясности. Візьми слимакову хатку і заховай пелюстку аж у сьомому перстені під чубком. А як відшукаєш хлопчика, скажи йому про все, передай загублений скарб і додай, що вірний соняшник жде на нього.

— Отаке проспівав мені жайворонок. Так я і зробила, хлопчику. Ось тобі слимакова хатка з чародійним скарбом.

— Дякую тобі, Мишко-Кришко — промовив хлопчина. — Тільки ти одна могла відшукати мене. А то думав, що вже пропав. Скажи тепер, що мені робити?

— Ти сам знаєш, яка сила криється в твоєму скарбі — відповіла Мишка-Кришка. — Тільки вважай і не засни, щоб ніхто не відобрав його в тебе.

— Знаю, знаю — зідхнув Олесь. — Коли б сверщики не пригадали мені своєю колисанкою моєї матері, то вже я пропав би.

— Це правда, хлопчику. Всі сторожі тут так само зачаровані. Їх очі окутані чародійним павутинням. Їх тіла затруєні отруєю, що її виготовляють з крові кротів. Тому вони хоч люди, а стали ненавидіти все ясне і погідне. Тому їх серця холодні, як у вужів, що повзуть по норах. А колись то були добрі люди.

— Стократ дякую тобі, Мишко-Кришко — прошепотів хлопчина. — Ти пояснила мені дещо, чого я досі не розумів. Тепер я знаю, що мені робити. Найперше застукую знаком сонця до сердець тих спотворених людей. Як прозріють і стануть такими, як давно, тоді вже мені нічого не страшно.

— Так, бувай здоров. Роби, як знаєш — тоненький голосок Мишки розвіявся в темряві наче сон.

Чародійна переміна.

— Пелюстко! — прошепотів Олесь, коли мишки вже не було. Чи ти тут за сьомим перстеном? Випади і заясній сонцем у цій темниці.

Тільки він струсонув легко хаткою, випала з неї пелюстка

на його долоню і заясніла сонцем. Хлопчина накрив її миттю, щоб ніхто не помітив ясности. Крізь дрібні його долоні пробивалася ясність, і тому його руки, зложені, як до молитви, здавалися золотими.

При виході з печери, лягши поперек, спав сторож, окутаний у червону керею. Коло нього лежала його зброя. Собачий ковпак зісунувся з його голови. Обличчя здалося не таке вже страшне, ба навіть миле і молоде.

— Прошу тебе, пелюстко — прошепотів Олесь. — Поможи мені зробити з цієї людини свого приятеля. Загрій його серце соняшним теплом, щоб щезла з нього злоба й ненависть. І нехай спаде полуда з його очей, щоб побачив усе таким, як воно справді є.

Промовивши так, Олесь торкнув ясніючими руками сторожевої голови. Раптово схопився сторож, сягнув рукою по зброю й зупинився.

Він довго протирав очі, не довіряючи собі.

— Фу! Який поганий сон снився мені! — промовив він до Олесь. — Снилось мені, що я став собакою і жив, як собака. І єдине в мене було бажання нажертися та гризти по собачому кістки. І з люті та цього ненаситного бажання я кидався на всіх. Замість людської мови з моїх уст виривалося гарчання. Замість зустрічати людей усмішкою я вітав їх клацанням зубів.

Тут сторож замовк і став оглядати свою одержу.

— Хто одягнув мене в цю червону керею? — запитав він.
— Ах, пригадую собі, пригадую.

Він закрив очі рукою у важкому спомині.

— Яке воно страшне — промовив він згодом. — Пригадую собі добре. Я був саме такий як ти тепер завбільшки, як вийшли з-під землі Сонцебори і накинули свою владу. Забрали мене тоді і повели незнаними ходами у глиб, під землю. Там горіли нічні вогні, курилися дими. Погладив Володар мою голову і каже: Ти будеш наш! Розсновували павуки свої мережі. Писали на них кажани своїми крилами таємничі кружки. Гудів сич пророцтва майбутнього. Грала сверщики. Я заснув окурений одурений. А прокинувся і диво. Нічого вже не пам'ятав я з минулого. Забув про матір, про батька, про брата і сестер. Одягнули мене в червону керею і казали, що я тепер знатний і розумний. Наложили на мою голову собачий ковпак. Брр, Який страшний я був! Який жорстокий. Ще й тепер сидить злоба осадом на дні мого серця.

— Забудь про те — промовив ще раз Олесь і торкнув знову сторожа ясніючими руками. — Нехай минуле здається тобі поганим сном. Тепер ти став знову людиною.

— Дякую тобі, хлопче! По твоїх золотих, ясніючих руках бачу, що ти чародій. Звідкіля ти?

— Я прийшов з-за моря визволити свою сестру. Але бачу, що людське горе таке велике, що не можна думати тільки про себе. Треба рятувати всіх моїх людей.

— Ти привернув мені людську подобу — мовив сторож. — Моє ім'я Сузір.

— Я дуже радий, Сузоре, що маю вже одного приятеля — відповів Олесь. — Хочу я привернути людську подобу всім сторожам. Але що робити нам з Сонцеборами?

— Не такі вони страшні — відповів Сузір. — Страх, як місячна тінь іде за ними, тому вони такі жорстокі і недовірливі. Прокляття темряви лежить на них, і написано, що їх царству прийде ганебний кінець. Одного дня хтось внесе сонце в їх темне володіння. І соняшні промені пронизуть їх і впадуть вони мертві і погребані під землею. Тільки пам'ять про їх погані діла ще довго житиме.

— Щасливий ти, Сузоре. Сонце в моїх руках! — прошепотів Олесь. — Прислони свої очі, бо довго ти був у темряві. Я заховаю свій чарівний скарб у сховок, щоб ніхто не бачив його і щоб мої руки були вільні до діла.

Загибель Сонцеборів.

Як тільки заховав Олесь пелюстку в слимакову хатку, спомурніло все кругом, потонуло в темряві. Ворожим подихом війнуло з далеких тунелів. Згадалися печери, де мучилися тисячі в невиносимій стужі.

— Сузоре! — промовив він. — Там тисячі наших братів. Що робити мені, щоб врятувати їх?

— Мусимо наперед позбавити Сонцеборів їх влади. Я поведу тебе до Володаря. Мені наказано привести тебе туди ранком. Боюся тільки, щоб Ягір не перешкодив нам у наших плянах. Тепер він господарює з Сонцеборами на землі. Що ночі сновигаються вони, як нечисті духи, стукають до людських жител, наводять страх на людей, щоб не збунтувалися. А ранком ховаються під землею, залишивши на землі своїх вислужників. — Ось вони й вертаються під землю.

Олесь притулився до стіни, споглядаючи крадьки. Тунелем проходила ватага Сонцеборів, весела, розбавлена. Реготи котилися луною й затихали.

— Вони пішли всі снідати — промовив Сузір. — І ми підемо туди, де вони пирують, бо боюся, що в великій залі, де Володарів трон, буде з нами погано... Там стеля так побудована, що якщо побачить Володар щось підозріле, так натисне підойму коло свого трону, і стеля впаде на нас. А в

їдальні безпечно.

Сузір накинув на себе керею та ковпак, і так подалися вони мовчки. Вже були близько мети, коли Ягір висунувся з бічного заглиблення і заступив їм дорогу.

— Куди йдете?

— Здоров, Ягоре! — вклонився йому Сузір. — Я думав, що ти на землі. Там для тебе повно роботи, там жнива, треба людей доглядати.

— У мене всюди діла — відрік Ягір.

— Куди ви йдете?

— Хіба не знаєш? До Володаря
веду цього бунтівника.

— А чого так рано?

— Так рано й веліли — відповів
Сузір і став іти далі.

— Гей, а в котрі ж то двері ти
входиш? — питав Ягір ще біль-
ше зачудований. — Хто дозво-
лив тобі входити туди, де вони
саме споживають своє снідан-
ня?

— Оттуди й наказав мені Во-
лодар привести в'язня — від-
повів Сузір упевнено й відчи-
нив двері.

— Не може бути, не може
бути. Ще такого не водилося

— бурмотів Ягір, але що був
рабом і бсявся гніву Воло-
даря, то ж не спинив ман-
дрівників, тільки станув
під дверми наслухувати.
Заля, куди увійшов Сузір
з Олесем, зовсім не була
похожа на ту де Олесь
був учора. Не було тут
низької страшної стелі,
ні химерних колон, що
нагадували стовбури об-
горілих дерев. Стеля
була висока, жолоблена
кругло наче середина
велетенської бочки.
Срібні луки підпира-
ли стелю з середини.

На них розснували павуки свої узорі з різноколірних ниток, виплели гірлянди і зірки, що мерехтіли скрізь в зеленому освітленні, наче в місячній повні.

У кутку залі стояла балюстрада, а на неї виходити треба було сплетеною з павутиння драбиною. Там сиділи тепер сверщики музиканти, строїли свої інструменти. Кажанам тут вступ був заборонений, бо позривали б своїми крилами узорі. І філософа Пугача не було.

По середині залі між гірляндами й зорями порозсідалися довкола столів Сонцебори. У великому казані на столі парував напитек. Володар саме наливав чашу. П'яний мусів бути напитек, бо Володар був дуже веселий і розбавлені його співжителі хіхотали, розлягшись у прерізних позах біля столів.

Володар так був заскочений появою несподіваних відвідувачів, що вже й не витягав черпака з казана, як черпав напій. І сверщики, що заграли саме веселу мелодію, перестали грати.

— Як ви сміли зайти сюди? — зашипів Володар. — Ти знаєш, Сузоре, яка страшна кара жде тебе за те. Я зашлю тебе в найдальші закутини підземелля, де тебе зідять щурі.

— О, Володарю! Який ти страшний у своєму гніві — промовив Олесь, — Який ти жорстокий!

— Що? Я жорстокий?

— Найжорстокіший у світі — potwierдив Олесь.

— Ще ніхто не відважився сказати мені таке! — вигукнув розгнівано Володар.

— Втихомири свій гнів, Володарю — мовив Олесь. — Я маю для тебе дарунок.

— Дарунок? — здивувався Володар.

— Так. Маю я для тебе гостинця з-за моря. Як побачив я який ти могутній і славний, вирішив дати його тобі.

Тут Олесь потряс слимаковою хаткою і шепнув.

— Пелюстко! Заясній у всій силі і вбий тьму.

Як тільки він так зробив, випала чародійна пелюстка з слимакової хатки на його долоню і заясніла у всій своїй силі.

— Сонце! — зойкнув Володар.

Він закрив осліплені очі руками і мертвий, покотився з свого трону.

— Сонце! Сонце! лементували Сонцебори і осліплені па-

дали покотом на землю.
Їх зойки долетіли до вух Ягора, що наслу-
хував під дверми. Він відхилив двері. Олесь накрив миттю
пелюстку рукою.

— Що тут діється? — гукнув Ягір, убігши. Далі він уже й
не питався, бо нічого було питатися. Сонцєбори лежали мертві
на землі.

І Володар між ними. Спокійно стояв збоку Сузір, скинувши з себе собачий ковпак. А руки хлопчини ясніли зложені, як до молитви.

— Ягоре! — промовив Олесь. — Скінчилося панування Сонцеборів. — Ти можеш стати знову доброю людиною.

Дико гаркнув Ягір. Він вихопив з під поли кереї гострий ніж і замахнувся на Олеся. Хлопчина, захищаючись від удару, розкрив свої долоні. Проймаюча ясність чародійної пелюстки прийшла на допомогу Олесеві. Вона вдарила Ягора в очі, аж той випустив ніж, закрив очі руками і кинувся до дверей.

У погоні за Ягором.

Вістка про появу дивного хлопчини, що носить у руках сонце, покотилася мов луна по тунелях підземелля. Натхненні співаки сверщики захлистувалися від радісного співу, сповіщаючи всіх.

— Сонцебори згинули! Сонцебори згинули! Виходьте на волю!

Сузір і Олесь бігли в погоні за Ягором. Зустрічні люди, що вирвалися з темниць, побачивши хлопчину, кланялися йому радісно.

— Біг туди Ягір? — питався Сузір.

— Біг.

— Чому ж ви не спинили його?

— Хто посміє спинити Ягора?

Бігли далі і знову питалися зустрічних.

— Біг туди Ягір?

— Щойно пробіг.

— Чом же ви не спинили його?

— Хто посміє спинити Ягора?

— Ловіть Ягора. — голосили сверщики по всіх рупорах, по всіх закутинах.

— А Ягір добігав уже до вежі з чорного мармуру. Осліплений, він вдаряв головою в примурівки, падав і піднімався.

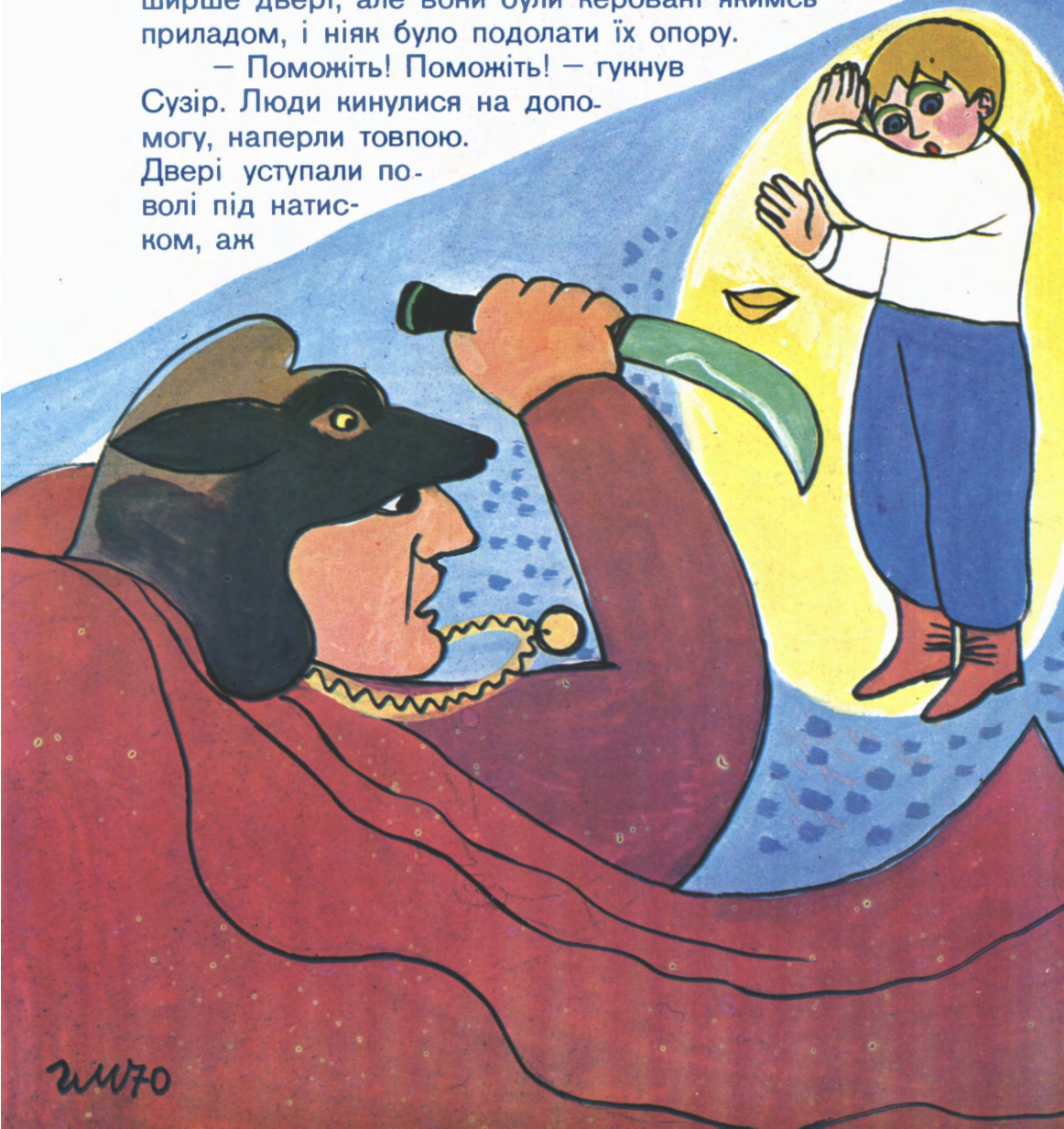
Люди порушалися за ним, але ніхто не важився впіймати його.

— Він тут! Він тут! — загукали вони, побачивши Олеся й Сузора.

Вже Ягір біля входу до вежі. Коли б хоч зловити його, заки сховається в середині. Він знає всі таємниці тієї вежі, бо Сонцєбори втаємничили його, як оперувати таємними спорудами.

Добігши, Сузір ухопив міцно за полу Ягоровсі кереї, що вже щезала в дверях вежі. Він пробував відчинити ширше двері, але вони були керовані якимсь приладом, і ніяк було подолати їх опору.

— Поможіть! Поможіть! — гукнув Сузір. Люди кинулися на допомогу, наперли товпою. Двері уступали поволі під натиском, аж

подалися зовсім. Всі ждали, що побачать страшного Ягора, але там не було нікого, тільки порвана Ягорова керея осталася в руках Сузора. Люди розбіглися по всій вежі, шукаючи втікача.

— Він тут! Він тут! — загукали раптом з горішнього поверху.

— О, горе нам! — ахнув Сузір, догледівши Ягора коло червоного кружка на стіні з рядами світляних гудзиків. — Він пустить на нас огненну ріку, залле нас водою, або присипле землею.

Він метнувся гори сходами, та заки добіг, Ягір щез уже, невідомо де.

— Сузоре! Він там! — кликнув Олесь, виглянувши в круглий отвір вежі. То було те саме місце, звідки вчора показував йому Ягір підземне царство Сонцеборів. Ось Долина Мороків. Серединою її біжить Ягір, втікаючи від людей. Не знати, чи він осліп зовсім, чи збожеволів, бо біжить прямо в ріку. Ось скочив у чорні хвилі і пропав.

— Втопився — промовив Сузір. — Такий кінець

усім зрадникам. Але щось тут не гаразд, все помішалось в тому світі. Диви, які дими знімаються над Рікою Труду... І Золота Ріка спинилася! Бачиш?

— Бачу — притакнув Олесь.

Страшний рев покотився нараз по Долині Мороків.

— Хто... спинив... Золоту... Ріку?

— То... Він — зашепотіли люди біля Олеся й Сузора.

— Хто... він?

— Бог Сонцеборів! — відповів Сузір. — Видно, Ягір не бачив уже добре, що робить, і замість пустити на нас огненні потоки, зупинив Золоту Ріку, і тепер ненаситний ідол скажеш.

— Так я насичу його — шепнув Олесь і гукнув дзвінко своїм молодечим голосом: Я зупинив Золоту Ріку!

— Хто ти, що посмів таке вдіяти?

— котився голос як грім, як рев голодного ведмедя.

— Я Син Сонця!

— Як ти посмів?

Пусти її, нехай золоті потоки пшениці пливуть у моє нутро, бо я вічно голоден.

— Добре! Я нагодную тебе — гукнув Олесь. — Відкрий широко

свою пащу і жди.

— Чародійна пелюстко, допоможи мені — зашепотів хлопчина, став

поставив перед червоним кружком з світляними гудзиками.

— Веди моїми пальцями так, щоб я нагодував того ідола вогнем і сіркою.

Тут Олесь натиснув на один гудзик на магичному кружку.

Ріка Труду задимилася від того, спалахнула вогнями вся

всіма

всіма

далечинь, і огненне озеро хлинуло водоспадом у те місце, звідкіля долітав рев бога Сонцеборів.

Страшно здригнулася земля, аж усі покотилися додолу, аж зрушилися стіни чорної вежі. Це напоєний гарячим залізом конав за Долиною Мороків ненаситний бог Сонцеборів. Вкінці настала тиша. Поволі підводилися люди і вже відважно сходили таємними проходами вниз, аж над беріг Чорної Ріки.

Сузір кинув у чорні хвилі Ягореву керею, потім кинув туди і свою керею і собачий ковпак. За ним у слід інші сто

рожі скидали і свої одяги, а ріка проковтувала сліди сумного минулого.

— А тепер, друзі, виходимо на світ, на сонце!

Поворот.

На високих вежах, звідки недавно зорили люті наглядачі, стояли тепер сурмачі й сурмили в золоті труби. Два сонця стояли

над землею в ту велику пору. Сонце вічне, а біля нього чародійний соняшник.

Непроглядними рядами виходили з-під землі, з каторг, люди, виталися з давно небаченими рідними і плакали з радості.

Олесь стояв, обнявши свою сестричку.

— Знову воля на нашій землі, сестрице!

— Воля, братчику мій!

Тісно обступили їх люди.

— Дякуємо тобі, молодче, що визволив нас з неволі — промовив сивоволосий дід. — Оставайся з нами!

— Дякую вам, люди — відповів Олесь. Хотів би я остатися тут, але стелиться мені дорога. Чуєте як жайворон співає. Говорить він, що вже пора, пора! Плаче моя матуся сама в далекій стороні. Спішу я, добрі люди, найперше до неї, обітру її сльози, потішу її

серце, сестричку приведу.

— Жайворонку — звернувся Олесь угору. — Я готов у до-рогу. Нахилився над нами чародійний соняшник. Але не до-сягну. Не відпускає нас Земля.

— Проси її, благай — заспівав жайворонок. — Вона доб-ра й ласкава. Може послухає тебе й відпустить.

Низько вклонився Олесь святій Землі, низько вклонилася і його сестриця.

— Пусти нас, Земле, до матусі рідної — промовив Олесь.

— Жаль мені відпустити вас — відповіла Земля. — Я дов-го тужила за тобою. Мені любо було, як колись твої ніжки ста-вили перші кроки по мені, як виписували сліди по моїх рося-них левадах. Не можу я відпустити тебе. І хто ж буде так, як твоя сестриця роботяща трудитися на мені?

І вдруге вклонилися вони Землі святій.

— Пусти нас, Земле, до матусі рідної. Не має вона ніко-го в далекій стороні. Хочемо допомогти їй.

— Жаль мені за вами — відповіла Земля. — Я хочу, щоб ви далі ходили по мені. Хоч мала ще твоя стопа і легка хода, але я чую, що ти маєш відважне серце, що ти з богатирів і не даси ворогові топтати по мені.

І втретє вклонився Олесь з сестричкою Землі святій.

— Пусти нас, Земле, до матусі рідної. Ще вернемося всі разом до тебе, бо ти рідна й ласкава.

— Пуцу — зідхнула Земля. — Пуцу, бо знаю, що хто лю-бить, як ви, матусю рідну, той і мене любить і не забуде ні-коли Рідної Землі.

Тут Олесь звів руки вгору. Міцно обняла його сестричка. Чародійний соняшник знизився аж над Землею, підніс діток угору, і полетів з ними, полетів. Але люди не бачили його. Вони дивувалися тільки, як чудодійно злетів у простори дивний хлопчи-на з-за моря разом з своєю сестрою, і полинули вони. Вже ледве видно їх угорі, вже наче хмарка біла розплинулася в далині...

Жайворон заспівав у цю мить радісно, дзвінко, як давно. А вільні люди підхопили його пісню, і всім було так весело, ніби ні-коли не знали вони гіркої неволі Сонцеборів.

Кінець.

ЧИТАЙТЕ ВИДАННЯ СУМ!

Періодики СУМ:

- «АВАНґАРД» — Двомісячник — Трибуна Молодих — журнал
дорослої молоді;
«КРИЛАТИ» — Ілюстрований місячник для юнацтва
«КРИЛАТИ» — Ілюстрований місячник для юнацтва

Юнацька бібліотека СУМ:

- «НІЧ ПРОМИНУЛА» — Волод. Радзикович. Історична повість.
«КЛЕПАЧІВСЬКИЙ РЕЙД» — Іван Стоцький. Повість із ча-
сів УПА.
«У ВИРІ БОРОТЬБИ» — Юрій Борець. Спомини учасника із
дій УПА над Сяном

Дитяча бібліотека СУМ:

- «ЖИВІ ЗАБАВКИ» — Леонід Полтава.
«АБЕТКА ВЕСЕЛЕНЬКА» — Л. Полтава й П. Сидоренко.
«СОНЦЕБОРИ» — І. Смолій. 25 повнокольорових ілюстрацій
Г. Мазепи